

Notulen van de vergadering van de Ministerraad op 2 okt. 1950

*'s Middags te 2 uur aangevangen, Plein 2b.

Aanwezig: De Minister-President, Voorzitter, en de Ministers Van den Brink, Götzen, Joekes, Lief tinck, Van Maarseveen, Mansholt, Rutten, Van Schaik, Schokking, Spitzen, Stikker, Struycken, Teulings en In 't Veld.

Tevens zijn aanwezig de Staatssecretarissen Blom, Fockema Andreae en Moorman (bij de punten 1 t/m punt 4).

Secretaris: Drs. J. Middelburg.

3. Uniezaken

a. *Bespreking Nieuw-Guineakwestie met de Tweede Kamer*

Minister *Van Maarseveen* deelt omtrent de bespreking in comité-generaal mede, dat alle partijen, behalve de communistische partij, zich hebben uitgesproken, waarbij men zich op het standpunt heeft gesteld, dat de soevereiniteit over dit gebied moet worden behouden. Prof. Schermerhorn achtte het rechtsstandpunt van de Regering juist, doch drong erop aan, dat men tegenvoorstellen niet van tevoren zou afwijzen. Spreker heeft geantwoord, dat hij geen tussenoplossing zag, doch dat redelijke tegenvoorstellen wel in nadere beschouwing zouden worden genomen. Prof. Schermerhorn vroeg zich voorts af of Nederland door het aanvatten van de ontwikkeling van Nieuw-Guinea zijn krachten niet verspilt nu ook andere ontwikkelingsprojecten (zoals Suriname) ter hand zijn genomen. In de Kamer heeft niemand gesproken over de mogelijkheid de kwestie voor het Uniehof te brengen. Wel besepte men in het algemeen, dat de mogelijkheid bestaat, dat de positie van Nederland in Indonesië moeilijker zal worden.

De *Minister-President* deelt mede, dat hij een drietal vertegenwoordigers van de Nederlandse pers in Indonesië heeft ontvangen, die eveneens over dit laatste punt hebben gesproken.

b. *Bouw van de hoofdplaats voor Nieuw-Guinea (Hollandia) en de daarmee verband houdende maatregelen* (Nota van Minister Götzen d.d. 8 Sept. 1950, no. 1, met bijlage; zie vervolgv vergadering d.d. 28 Sept. 1950).

Minister *Lief tinck* is getroffen door een interview van Gouverneur Van Waardenburg in de ochtendbladen over de verkregen instemming met de bouwplannen in Hollandia, waarmee een bedrag van f. 30 mln. zal zijn gemoeid. De *Minister-President* acht dit interview geenszins in overeenstemming met de afspraak, die vorige week Donderdag in de ministeriële bespreking hierover is gemaakt. Daarbij heeft spreker gezegd, dat in beginsel kan worden aangenomen, dat iets in Hollandia zal worden gedaan, doch dat een besluit hierover niet zonder de Minister van Financiën kon worden genomen, terwijl het ook niet juist is kort voor de Nieuw-Guineaconferentie een dergelijk besluit bekend te maken.

Minister *Van Maarseveen* heeft bij het uitgeleide doen van de Gouverneur gezegd, dat de Regering aan deze woningbouw iets zal doen, dat Dr. Ir. Van der Meer de uitvoering van de plannen nader zal onderzoeken en dat de ontworpen plannen in elk geval in sectoren zouden moeten worden uitgevoerd.

Minister *Götzen* heeft bij de Gouverneur erop aangedrongen geen interview voor zijn vertrek toe te staan; spreker had toegezegd deze kwestie in de volgende vergadering van de Ministerraad te zullen brengen en vervolgens het resultaat van de bespreking telegrafisch aan de heer Van Waardenburg te zullen mededelen.

Minister *Stikker* vestigt er de aandacht op, dat de Gouverneur in zijn interview er bij gezegd heeft, dat hij een bezoek aan Australisch Nieuw-Guinea zal brengen. Minister *Van Maarseveen* herinnert eraan, dat hierover in de Ministerraad van 21 augustus een besluit is genomen. Staatssecretaris *Blom* deelt mede, dat de Australische zaakgelastigde naar aanleiding van deze kwestie een verzoek om inlichtingen bij Buitenlandse Zaken heeft gedaan. De *Minister-President* stelt voor dit punt nog nader na te gaan.

Minister *Götzen* zou voor een definitief besluit omtrent de bouwplannen het rapport van Ir. Van der Meer, die naar Nieuw-Guinea zal gaan, willen afwachten; spreker stelt voor, dat de Raad in beginsel accoord gaat met het onderhavige plan. Minister *Lieftinck* is van oordeel, dat - indien Nederland de souvereiniteit over Nieuw-Guinea behoudt - de Regering niet kan nalaten iets aan de huisvesting te doen. Intussen zal men beter doen eerst het resultaat van de Nieuw-Guineaconferentie af te wachten. Overigens zal men zich niet aan het bedrag van f. 30 mln. moeten binden en ook geen belangrijke bedragen zonder overleg met de Kamer moeten goedkeuren. Spreker stelt voor deze kwestie budgetair in orde te maken, waarbij de vorm van een lening zal worden gekozen met het oog op de terugbetaling als Nieuw-Guinea hiertoe in staat zal zijn of eniger tijd de souvereiniteit zou worden overdragen. De *Minister-President* stelt voor in beginsel te besluiten, dat Hollandia hoofdstad van Nieuw-Guinea zal zijn, dat er aandacht aan de huisvesting enz. zal worden geschonken en dat de desbetreffende plannen door Ir. Van der Meer zullen worden nagegaan. Na ontvangst van het rapport van Ir. Van der Meer zal men hierover een nader besluit kunnen nemen (onder voorbehoud van goedkeuring door de wetgever). De *Raad* verklaart zich hiermede accoord.

c. De kwestie Ambon

Minister *Van Maarseveen* merkt naar aanleiding van de berichten, dat een aanval op Ambon is ingezet, op, dat het blijkbaar Mr. Rum niet is gelukt een serieuze poging voor een vredelievende oplossing te laten doen. Aangezien de Sultan van Djocja thans weer voor niemand bereikbaar is, bestaat het vermoeden, dat deze achter de schermen de nieuwe actie steunt. Blijkens telegrammen verwacht men, dat de UNCI thans niet actief zal zijn. Spreker oppert de gedachte, dat de *Minister-President* persoonlijk een boodschap zal zenden. De *Minister-President* zou aan een boodschap van de Minister van Buitenlandse Zaken aan Mr. Rum de voorkeur geven. Bovendien zal in een publicatie kunnen worden medegedeeld, dat van Nederlandse zijde herhaaldelijk pogingen zijn gedaan om tot een vredelievende oplossing te komen.

Staatssecretaris *Fockema Andreae* verbaast zich over de mededeling, dat de UNCI niet actief zal optreden, aangezien het Amerikaanse lid dan in tegenstelling met zijn instructie handelt. Spreker acht het voor Indonesië van betekenis, dat deze zaak ook verder via Mr. Rum wordt gespeeld; voor de Nederlandse bevolking is dit echter niet voldoende.

De *Minister-President* stelt voor, dat een zorgvuldig overwogen publicatie door Minuor en Buitenlandse Zaken wordt voorbereid. Staatssecretaris *Blom* stelt voor, dat eerst telegrafisch aan Lamping wordt gevraagd of de berichten inzake de actie tegen Ambon juist zijn. Aldus wordt besloten.

Minister *Van Maarseveen* stelt voor, dat de *Minister-President* zich daarna tot Natsir zal wenden en dat dit voornemen ook in het telegram aan de heer Lamping wordt medegedeeld. De *Minister-President* gaat hiermede accoord; hij stelt voor aan dit laatste telegram tevens toe te voegen het verzoek aan de UNCI moeite te doen een wapenstilstand te verkrijgen om Leimena gelegenheid te geven zijn missie te volvoeren. Staatssecretaris *Blom* wijst erop, dat de UNCI antwoord aan de Indonesië regering heeft gevraagd vóór 2 October, waaruit blijkt, dat deze commissie reeds doende is.

Minister *Spitzen* heeft een bericht ontvangen, dat drie KPM-schepen naar Ambon zijn gevaren. Minister *Van Maarseveen* heeft een mededeling ontvangen, dat drie schepen van de KPM door de Indonesische regering zouden zijn gecharterd. Staatssecretaris *Fockema Andreae* deelt mede, dat tijdens zijn verblijf in Indonesië Mr. Gieben bij de heer Hens heeft nagegaan of

schepen van de KPM van Surabaya naar Halmaheira zouden varen. Daarbij deelde de heer Hens mede dat dit niet het geval was, doch dat wel drie schepen van de KPM met bestemming Timor waren afgevaaren. Spreker acht het mogelijk, dat deze schepen op een later oogenblik zijn gedérouteerd. Het is echter niet aanvaardbaar, dat deze schepen voor een militaire actie worden gebruikt.

Staatssecretaris *Fockema Andreae* stelt voor een besluit te nemen ten aanzien van de kwestie van de Ambonese militairen. Generaal Scheffelaar was voornemens, zodra de mogelijkheid hiertoe bestaat met Rehatta naar Ambon te gaan voor besprekingen over de terugkeer dezer militairen. De *Minister-President* stelt voor hierover thans geen besluit te nemen, doch de ontwikkeling af te wachten, aangezien hij nog niet zo snel een oplossing in Ambon ziet. Minister *Van Maarseveen* merkt op, dat de Ambonezen op Java tengevolge van de aanval op Ambon roerig kunnen worden, waardoor dan de Nederlandse KL erbij betrokken zou kunnen worden. Met het oog hierop is het beter in dit opzicht tot een concentratie der troepen op Java over te gaan.

Minister *Lieftinck* acht het wenselijk het besluit inzake de terugkeer van de KL te handhaven. Het is evenwel wenselijk zich te beraden over wat moet worden gedaan ten aanzien van de toestand, die terzake over enkele weken kan ontstaan. Spreker stelt nogmaals voor zich te wenden tot de mogendheden, die aan de UNCI deelnemen, met de vraag wat deze kunnen doen om de veiligheid van deze mensen door internationale bescherming te verzekeren. Minister *Van Maarseveen* ondersteunt deze gedachte. De *Minister-President* merkt op dat Amerika in Korea is gebonden. Australië op het oogenblik in Indonesië weinig gezien is en België geen mogelijkheid heeft om bescherming te bieden, terwijl Indonesië weinig gesteld zal zijn op een dergelijke internationale bescherming. Minister *Lieftinck* acht het wenselijk, dat men de zorg van de militaire waarnemers activeert. De *Minister-President* stelt voor aan het telegram van Lamping toe te voegen, dat deze aan de UNCI zal vragen de militaire waarnemers op te dragen bijzondere aandacht te schenken aan de kwestie van de Ambonese militairen. Ook het State Department zou men hierop opmerkzaam kunnen maken. Staatssecretaris *Fockema Andreae* stelt de vraag of ook Nederlandse troepen aan de eventuele bescherming door de UNCI zullen kunnen deelnemen. De *Minister-President* is van oordeel, dat dit wel mogelijk is, indien men hiervoor vrijwilligers vindt. Staatssecretaris *Blom* oppert het denkbeeld de UNCI te vragen om een bijeenkomst over deze kwestie te beleggen. Minister *Stikker* zou de UNCI-landen willen vragen de bedoelde militairen onder hun morele bescherming te nemen.

Staatssecretaris *Fockema Andreae* merkt op, dat de gehele afwikkeling van de militaire zaken op Java een operationele kwestie is, die onder de KL valt. Spreker vraagt vrijheid voor het nemen van operationele maatregelen, opdat deze afwikkeling ongestoord kan verlopen. De *Minister-President* is van oordeel, dat men eerst meer over de ontwikkeling in Indonesië moet weten. Minister *Van Maarseveen* waarschuwt er ernstig tegen om Ambonese militairen naar Nederland te laten komen. Minister *Schokking* is eveneens van oordeel, dat men eerst antwoord van Lamping moet afwachting.

Minister *Van Maarseveen* verlaat voor de opstelling van een telegram aan de heer Lamping enige tijd de vergadering.

Na terugkeer leest hij de tekst van het telegram voor, dat wordt uitgezonden. Staatssecretaris *Blom* meent, dat de UNCI alleen bereid zal zijn de partijen bijeen te roepen als een van de partijen het initiatief neemt. Spreker is van oordeel, dat er geen bezwaar tegen bestaat, dat van Nederlandse zijde dit initiatief wordt genomen. Minister *Van Maarseveen* stelt voor een zin aan het telegram toe te voegen, waarin wordt verzocht de UNCI in te schakelen bij de laatste phase van de afwikkeling van de Nederlandse strijdkrachten in Indonesië om incidenten te voorkomen. De *Raad* verklaart zich vervolgens accoord met het opgestelde telegram.

d. *Censuur op Nederlandse nieuwsjournalen* (#Zie ook notulen MR 6/11/50, punt 3f.)

Minister *Götzen* deelt mede, dat in Indonesië thans een strenge censuur op de Nederlandse nieuwsjournalen wordt uitgeoefend, waardoor b.v. ook de opening van de Staten-Generaal niet mocht worden vertoond. De *Minister-President* stelt voor, dat zal worden gevraagd waarom dit is geschied. Aldus wordt besloten.

e. *Samenwerking tussen Nederland en Indonesië op monetair en handelspolitiëkgebied* (Zie agenda RAVI d.d. 28 Sept. 1950, punt 3.)

Minister *Van den Brink* herinnert eraan, dat op de RTC is overeengekomen, dat tussen Nederland en Indonesië een handelspolitiëke samenwerking zal plaats vinden. Vóór 1 Jan. 1951, m.n. op de a.s. conferentie van Unieministers, zal de verlenging van deze samenwerking worden besproken. Deze samenwerking liep aanvankelijk niet goed, doch thans gaat dit voor de Europese landen beter. Aangezien echter blijkt, dat zowel van Engelse zijde als van Indonesische zijde wel pogingen in het werk worden gesteld om het handels- en betalingsverkeer met de Europese landen via Engeland te laten lopen, stelt spreker voor een demarche op hoog niveau bij de Engelse Regering te doen b.v. door Minister *Stikker* bij *Bevin* of door de Ambassadeur *Michiels*. Men zal er dan op moeten aandringen, dat Engeland Nederland met betrekking tot Indonesië na de soevereiniteitsoverdracht niet nog meer schade doet ondervinden. Minister *Stikker* is bereid deze gedachte in overweging te nemen, doch wijst erop, dat het moeilijk is met *Bevin* in contact te komen wegens diens gezondheidstoestand. Spreker verzoekt Minister *Van den Brink* hem een notitie hierover te geven. Minister *Götzen* merkt op, dat Engeland destijds reeds moeite heeft gedaan om Indonesië bij het sterlingblok te betrekken. Minister *Van den Brink* wijst erop, dat een gunstige omstandigheid voor Nederland voor voortzetting van de samenwerking is, dat Indonesië in de toekomst ook van de Benelux-samenwerking zal kunnen profiteren.

- - -